

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЕКОНОМІКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ”**

(галузь знань 1801 «Специфічні категорії»,
освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»,
спеціальність 8.18010011 «Інтелектуальна власність»)

для студентів денної форми навчання

**Харків
2014**

Плани семінарських занять з навчальної дисципліни «Економіка інтелектуальної власності» (галузь знань 1801 «Специфічні категорії», освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр», спеціальність 8.18010011 «Інтелектуальна власність») для студентів денної форми навчання / уклад.: С. М. Макуха, О. В. Овсієнко. – Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. – 48 с.

У к л а д а ч і: С. М. Макуха,
О. В. Овсієнко

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 2 від 18.02.2014 р.)*

1. ЗАГАЛЬНІ ПОРАДИ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ І ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Дисципліна «Економіка інтелектуальної власності» вивчає закони і закономірності процесів виробництва, розподілу, обміну і споживання об'єктів інтелектуальної власності, а також економічні відносини, що виникають у суспільстві з приводу володіння, користування і розпорядження об'єктами інтелектуальної власності.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування системного наукового уявлення про теоретичні основи та емпіричні закономірності розвитку відносин інтелектуальної власності. Для майбутніх фахівців-правознавців актуальним є отримання спеціальних економічних знань щодо особливостей функціонування економіки інтелектуальної власності та тенденцій розвитку інтелектуальної власності, набуття навичок аналізу ринку інтелектуальної власності і механізмів її комерціалізації.

Методологічна функція семінарських занять полягає у набутті студентами знань економічної теорії прав власності; класифікаційних ознак об'єктів інтелектуальної власності, закономірностей їх життєвого циклу; протиріч інтелектуальної власності та напрямів їх розвитку; механізмів державного регулювання інтелектуальної власності; особливостей сучасних технологічних укладів; основних концепцій та протиріч постіндустріального суспільства, причин і напрямів трансформації відносин власності при переході до постіндустріального суспільства; специфічних властивостей нематеріальних активів підприємства; класифікаційних ознак нематеріальних активів; особливостей оцінки нематеріальних активів та оплати за користування ними; способів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності; закономірностей функціонування ринку інтелектуальної власності; закономірностей інвестування в інтелектуальну власність; інфраструктури комерціалізації інтелектуальної власності; форм передачі об'єктів інтелектуальної власності; тенденцій розвитку відносин інтелектуальної власності у міжнародних економічних відносинах; закономірностей функціонуван-

ня міжнародного ринку інтелектуальної власності; механізмів формування, розподілу і перерозподілу квазіренти в рамках світового господарства.

Практична функція семінарських занять передбачає формування у студентів навичок здійснення специфікації прав власності, визначення трансакційних витрат, пов'язаних із передачею прав власності; дослідження проблем та перспектив розвитку інтелектуальної власності в Україні; вирішення ситуації, у яких необхідно застосовувати правові важелі регулювання інтелектуальної власності. Студенти повинні навчитися класифікувати економічні системи за ступенем технологічного розвитку; визначати та оцінювати перспективи постіндустріалізації у вітчизняній економіці; розраховувати плату за користування нематеріальними активами; обґрунтовувати вибір методу оцінки нематеріальних активів; аналізувати показники ефективності інтелектуальної власності; досліджувати вплив ТНК на світовий ринок інтелектуальної власності; оцінювати наслідки трансфертного ціноутворення на об'єкти інтелектуальної власності; вирізняти ситуації, у яких необхідне застосування наддержавних важелів регулювання інтелектуальної власності; користуватися сучасною науковою літературою, статистичними довідниками, електронними джерелами інформації.

На семінарських заняттях студентам заочного відділення рекомендовано розглянути п'ять тем. Кращій підготовці до занять і більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу сприяє виконання завдань для самостійної роботи: формулювання відповідей на теоретичні і тестові запитання для самоконтролю, розв'язання практичних завдань, опрацювання рекомендованої літератури. Особливу увагу слід приділити визначенню економіко-правових передумов розвитку інституту інтелектуальної власності в Україні.

2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕКОНОМІКА

План

1. Поняття інтелектуальної власності та інтелектуальної економіки. Економічні відносини власності.
2. Форми та види власності.
3. Економічна теорія прав власності. Специфікація і диференціація прав власності.
4. Види та результати інтелектуальної діяльності.
5. Еволюція інтелектуальної власності в Україні. Проблеми та перспективи розвитку інтелектуальної власності в Україні.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Що таке інтелектуальна власність? Де і як вперше з'явилось поняття «інтелектуальна власність»? Які підходи до визначення цього поняття вам відомі?
2. У чому полягає сутність економічних відносин власності?
3. Охарактеризуйте основні види і форми власності. Яким чином здійснюється перехід від однієї форми власності до іншої? Чи може інтелектуальна власність існувати у приватній, суспільній формі?
4. Що таке право власності? Як здійснюється специфікація прав власності? Чим відрізняються континентальна та англосаксонська традиція специфікації прав власності?
5. Що таке трансакційні витрати? Наведіть приклад трансакційних витрат. Назвіть фактори, що впливають на зростання/зниження трансакційних витрат. Опишіть механізм їх дії.

6. Які зміни відбуваються в економічних та правових відносинах власності у зв'язку з нематеріальним характером об'єктів інтелектуальної власності?

7. Назвіть та охарактеризуйте види та результати інтелектуальної діяльності. Чи завжди інтелектуальна власність є результатом творчої діяльності людини?

8. Розкрийте основні напрями розвитку інституту інтелектуальної власності в Україні. Які економічні та правові умови для цього необхідні?

Практичні завдання

1. Опишіть розподіл правомочностей, які виникають при користуванні результатами інтелектуальної власності, використовуючи підхід А. Оноре. Заповніть таблицю.

Право	Користувач	Автор	Держава
Право володіння			
Право користування			
Право управління			
Право на дохід			
Право на капітальну вартість			
Право на безпеку			
Право на наслідування			
Право на безстрокове володіння майном			
Заборона шкідливого використання			
Право на відповідальність у вигляді стягнення			
Право на залишковий характер			

2. Визначте фактори у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації, орієнтованої на використання результатів інтелектуальної діяльності, які позитивно та негативно

впливають на розвиток інституту інтелектуальної власності в Україні. Заповніть таблицю.

	Фактори, які позитивно впливають на розвиток інституту інтелектуальної власності	Фактори, які негативно впливають на розвиток інституту інтелектуальної власності
Внутрішнє середовище організації		
Зовнішнє середовище організації		

3. Відомо, що в Україні активно використовується нелицензоване програмне забезпечення. Чим це зумовлене? Які економічні обставини цьому сприяють? Чому правові обмеження є недостатніми для обмеження незаконного використання інтелектуальної власності? Які економічні передумови необхідні для розв'язання цієї проблеми? Чи мають вони знайти правове відображення?

4. Професор Іванов запропонував новий науковий підхід до розв'язання важливої технічної проблеми та оприлюднив його у відкритих джерелах інформації. Надалі на основі цього підходу інженерним персоналом фірми «Альфа» було впроваджено низку технічних рішень, які дозволили суттєво підвищити продуктивність праці на підприємствах фірми. Чи може професор Іванов претендувати на частину доходів, отриманих від використання його наукового підходу? Чи існують для професора можливості отримати дохід в опосередкованій формі? Які економічні та правові підстави для цього необхідні?

5. Програмісти, які працюють в інформаційно-технічному відділі державного закладу, розробили програму, яка користується комерційним успіхом на ринку. Чи повинна за таких умов організація, у якій вони працюють, претендувати на частку отриманого ними доходу? Яким чином забезпечується у такому випадку реалізація її майнових прав? З якими труднощами доведеться стикнутися, здійснюючи специфікацію прав власності?

Тестові запитання

1. *Поняття «інтелектуальна власність» вперше було використано у:*

- а) працях давньогрецьких філософів;
- б) кодексі законів Хамурапі;
- в) римському праві;
- г) Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності;
- д) Законі України «Про авторське право і суміжні права».

2. *Специфікація прав власності означає:*

- а) встановлення обмежень в економічному середовищі;
- б) закріплення певних прав за певним суб'єктом на певний об'єкт з визначеним способом дії з ним;
- в) стабільну поведінку держави в економіці;
- г) обмін правами власності;
- д) процес внесення змін до Цивільного кодексу.

3. *Трансакційні витрати – це:*

- а) неформальні витрати фірми (наприклад, видатки на виплату заробітної плати «у конвертах», хабарі тощо);
- б) витрати на придбання авторських прав;
- в) витрати, пов'язані з передачею прав власності;
- г) плата за використання інтелектуальної власності;
- д) витрати на залучення фахівців з інтелектуальної власності.

4. *Визначте причини, які сприяють зростанню трансакційних витрат:*

- а) поглиблення поділу праці;
- б) збільшення розміру фірм;
- в) збільшення кількості фірм;
- г) посилення втручання держави в економіку;
- д) усе перелічене.

5. Джерелом створення інтелектуальної власності є:
- а) переважно фізична праця;
 - б) механізована праця;
 - в) автоматизована праця;
 - г) інтелектуальна праця, творча діяльність людини;
 - д) усе перелічене.

Список рекомендованої літератури

Базилевич, В. Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку [Текст] : моногр. / В. Д. Базилевич, В. В. Льїн. – К. : Знання, 2008. – 687 с.

Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз [Текст] : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – 448 с.

Бромберг, Г. В. Интеллектуальная собственность. Общий курс [Текст] : учебн. пособ. / Г. В. Бромберг. – М. : А-Приор, 2009. – 336 с.

Бузгалин, А. В. Частная собственность устарела [Текст] / А. В. Бузгалин // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – Серія «Економічна теорія та право». – 2010. – № 3. – С. 5-19.

Бутнік-Сіверський, О. Б. Економіка інтелектуальної власності [Текст] / О. Б. Бутнік-Сіверський. – К. : Ін-т інтел. власності і права, 2004. – 296 с.

Економіка інтелектуальної власності [Текст] : навч. посібник / П. М. Цибульов, П. В. Солошенко, Л. Ю. Цибульська. – Маріуполь : Рената, 2010. – 147 с.

Конов, Ю. П. Рынок интеллектуальной собственности [Текст] : учебник / Ю. П. Конов, Л. П. Гончаренко. – М. : Экономика, 2010. – 540 с.

Конов, Ю. П. Экономика интеллектуальной собственности [Текст] : учебник / Ю. П. Конов, Л. П. Гончаренко. – М. : Экономика, 2011. – 504 с.

Мухопад, В. И. Коммерциализация интеллектуальной собственности [Текст] : монография / В. И. Мухопад. – М. : Ма-

гистр: ИНФРА-М, 2010. – 512 с.

Сілаєв, В. І. Економіка інтелектуальної власності [Текст] : навч. посібник / В. І. Сілаєв, В. В. Гавенко. – Донецьк : ДонДУУ, 2007. – 199 с.

Социально-экономические проблемы информационного общества [Текст] : монография / Э. Бун, Л. Боорисоглебская, М. Брюханов и др. ; под ред. Л. Г. Мельника, М. В. Брюханова. – Вып. 2. – Сумы : Университетская книга, 2010. – 896 с.

Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України [Текст]: у 3 т. / В. М. Геєць, В. П. Александрова, Ю. М. Бажал та ін. ; за ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. Т.1: Економіка знань – модернізацій ний проект України. – 2007. – 544 с.

Тоффлер, Э. Революционное богатство [Текст] / Э. Тоффлер, Х. Тоффлер ; пер. с англ. ; под общей ред. А. Александровой. – М. : АСТ МОСКВА : ПРОФИЗДАТ, 2008. – 569 с.

Федулова, Л. І. Економіка знань [Текст] : підруч. / Л. І. Федулова. – К. : НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2009. – 480 с.

Федулова, Л. І. Інтелектуальна власність у національній інноваційній системі [Текст] : наук.-аналіт. доп. / Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук, В. К. Хаустов ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2010. – 216 с.

Цибульов, П. М. Введення до інтелектуальної власності [Текст] : навч. посіб. / П. М. Цибульов. – К. : «Держ. Ін-т інтел. власн.», 2008. – 124 с.

Цибульов, П. М. Управління інтелектуальною власністю [Текст] / П. М. Цибульов. – К. : «Держ. Ін-т інтел. власн.», 2009. – 312 с.

Экономика знаний [Текст] : кол. моногр. / Л. Г. Белова, В. П. Колесов, В. Л. Макаров и др. ; отв. ред. В. П. Колесов. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 432 с.

Ястремська, О. М. Інтелектуальна власність [Текст] : конспект лекцій / О. М. Ястремська, Д. О. Ріпка. – Х. : ХНЕУ, 2009. – 92 с.

Методичні поради до самостійної роботи при підготовці до семінарського заняття

Працюючи над темою, необхідно усвідомити зміст інтелектуальної власності, її роль та значення у формування нового типу суспільного розвитку – інтелектуально-інформаційної економіки.

Вивчаючи матеріал першого питання, головну увагу треба приділити визначенню сутності інтелектуальної власності – історично сформованим суспільним відносинам, що складаються між суб'єктами господарювання з приводу привласнення результатів їх інтелектуальної діяльності. Доцільно також проаналізувати розбіжності між існуючими теоретико-методологічними підходами до тлумачення поняття «інтелектуальна власність». Важливо усвідомити взаємозв'язок між економічним та юридичним змістом інтелектуальної власності, оскільки саме через правову форму інтелектуальні продукти залучаються до товарно-грошового обігу та набувають ознак економічних благ. Корисним також буде виявлення відмінностей між звичайними промисловими товарами та інтелектуальними продуктами, адже привласнення останніх не означає одночасного відчуження їх від інших суб'єктів. Якщо промислові товари під час споживання зникають, інформація і знання нагромаджуються безмежно, залишаючись доступними одночасно будь-якій кількості людей.

У другому питанні необхідно розглянути існуючі типи, форми та види власності. Тип власності визначає сутність характеру поєднання робітника із засобами виробництва. Форма власності обумовлює відповідний спосіб та механізм поєднання робітника із засобами виробництва. Вид власності характеризується конкретним способом привласнення благ та методами господарювання. Доцільно звернути увагу на розбіжності між основними типами власності – суспільною та приватною. Сучасна суспільна власність існує у формах загальнодержавної, муніципальної або комунальної та колективної власності. Видами колективної власності є: власність колективу підприємства, кооперативна власність, власність громадських організацій, власність релігійних та культових організацій) тощо. Різновиди

приватної власності: індивідуально-трудова, сімейна, індивідуальна з використанням найманої праці, партнерська і корпоративна (акціонерна).

При розгляді третього питання необхідно з'ясувати, яким чином економічні відносини власності реалізуються у правових формах. Важливо усвідомити, що не інтелектуальний продукт сам по собі є об'єктом власності. Власністю є сукупність, або частка прав, набутих суб'єктами економічних відносин на використання інтелектуального продукту. Закріплення певних прав за певним суб'єктом на певний об'єкт власності називається *специфікацією* прав власності. Необхідно з'ясувати роль держави і суспільства у цьому процесі: санкціонуючи права власності, вони закріплюють їх не тільки законами, судовими рішеннями, а й неписаними правилами, традиціями, звичаями. Власники також можуть обмінюватися правами. За таких умов відбувається розщеплення, диференціація прав власності. Варто звернути увагу, що при цьому виникають додаткові витрати, пов'язані з передачею прав власності – трансакційні витрати. Доцільно проаналізувати види трансакційних витрат та визначити способи їх мінімізації.

Опрацювання четвертого питання передбачає визначення сутнісних ознак результатів інтелектуальної діяльності. Продукти інтелектуальної діяльності є результатом розумової творчої праці, ґрунтуються на нових знаннях та інформації, є нематеріальними, але розміщуються на матеріальних носіях, що дозволяє їх тиражувати, можуть бути оцінені вартісно, захищаються законом. Необхідно також з'ясувати та розкрити причини, які не дозволяють розглядати ті чи інші результати інтелектуальної діяльності як інтелектуальну власність, а саме: неконкурентність та невиключність; високі витрати верифікації автора; спеціальне виключення окремих результатів інтелектуальної діяльності зі сфери тих чи інших інститутів.

У п'ятому питанні особливу увагу слід приділити розвитку інституту інтелектуальної власності в Україні, його ролі у процесі сучасної соціально-економічної модернізації, технологічного оновлення вітчизняної виробничої бази. При цьому важливо зосередитися на тих проблемах, що перешкоджають но-

рмалізації економіко-правових відносин у сфері інтелектуальної власності, а саме: слабкий захист прав інтелектуальної власності; нечіткість специфікації прав власності на результати інтелектуальної діяльності; нерозвиненість інститутів комерціалізації інтелектуальної власності тощо. Треба проаналізувати можливі напрями подолання зазначених проблем, визначити їх економічні та правові передумови.

Тема 2. МІСЦЕ І РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ І СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

План

1. Класифікація економічних систем за ступенем технологічного розвитку. Поняття технологічних укладів та їх характеристика.

2. Теорія постіндустріального суспільства. Трансформація відносин власності при переході до постіндустріального суспільства.

3. Особливості інформації та знань, основні напрями їх реалізації в економічній діяльності.

4. Протиріччя постіндустріального суспільства. Перспективи постіндустріалізації у вітчизняній економіці.

5. Мережева економіка. Особливості інтелектуальної власності в умовах мережевої взаємодії.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Які економічні системи вирізняють залежно від ступеню технологічного розвитку?

2. Що таке технологічний уклад? Охарактеризуйте відомі вам технологічні уклади? Назвіть особливості сучасних

технологічних укладів (5-го та 6-го).

3. Розкрийте зміст поняття «постіндустріальне суспільство». Визначте передумови його формування.

4. Які зміни відбуваються у відносинах власності при переході до постіндустріального суспільства? Чому саме інтелектуальна власність вважається економічною основою постіндустріального суспільства?

5. Порівняйте зміст концепцій постіндустріального суспільства: «суспільство знань» та інформаційне суспільство.

6. З якими особливостями пов'язане використання інформації та знань як товару у процесі господарської діяльності?

7. Розкрийте протиріччя постіндустріального суспільства? Яку роль вони відіграють у його подальшому розвитку?

8. Чи достатніми є передумови становлення постіндустріального суспільства в Україні? З чим, на вашу думку, пов'язані перспективи постіндустріалізації у вітчизняній економіці?

9. Що таке мережева економіка? Яких особливостей набуває інтелектуальна власність у умовах мережевої взаємодії?

Практичні завдання

1. Дж. Ходжсон, один з авторів концепції «суспільства знань», вважає, що в економіці, заснованій на знаннях, формується новий тип економічної влади. Відношення до факторів виробництва перестає бути вирішальним фактором впливу у суспільстві та суспільним привілеєм, оскільки істинна влада полягає у «процесі осмислення інформації, а не в певній посаді, управлінській функції». Чи згодні ви з його твердженням? Чи може у суспільстві знань людина, здатна створювати нові інформаційні продукти, так само впливати на економічні процеси, як і власники матеріального капіталу?

2. Визначте характерні ознаки відомих вам технологічних укладів. Поясніть, як здійснюється перехід від одного технологічного укладу до іншого. Заповніть таблицю.

Технологічний уклад	Період до- мінування	Країни- лідери	Технології, що перева- жають	Провідні галузі
Перший				
Другий				
Третій				
Четвертий				
П'ятий				
Шостий				

3. Трансформація відносин власності у постіндустріальному суспільстві відбувається у напрямі *соціалізації власності* – значна частка кваліфікованих робітників стає співвласниками інформації та створеного інтелектуального продукту. Подумайте, наскільки можливим у зв'язку з цим є залучення працівників до виконання функцій капіталу, зокрема – до управління фірмою та отримання прав власності.

Визначте переваги і недоліки системи ESOP (Employee Stock Ownership Plan – план участі працівників в акціонуванні власності), яка передбачає розширення кількості акціонерів за рахунок власних співробітників. Заповніть таблицю.

Переваги та недоліки системи ESOP

	Для власників	Для найманих працівників	Для держави
Переваги			
Недоліки			

4. Назвіть відмінності продуктів інтелектуальної праці від звичайних товарів та послуг. Чому витрати на створення та тиражування продуктів інтелектуальної власності не збігаються між собою? Чи можна відчужити людину від споживання продуктів інтелектуальної праці? Якими способами? Що може завадити привласненню придбаних продуктів інтелектуальної праці? Яку роль у цьому процесі відіграють інтелектуальні зді-

бності людини та набута нею освіта?

5. Визначте, які структурні особливості національної економіки сприяють становленню постіндустріального суспільства в Україні, а які, навпаки, стримують цей процес.

Тип структурних співвідношень	Фактори, які сприяють становленню постіндустріального суспільства в Україні	Фактори, які стримують становлення постіндустріального суспільства в Україні
Відтворювальна структура		
Галузева структура		
Регіональна структура		
Соціальна структура		
Зовнішньоекономічна структура		

Тестові запитання

1. Головною складовою національного багатства в умовах постіндустріального суспільства є:

- а) земельні ресурси;
- б) речовий капітал;
- в) дешева некваліфікована робоча сила;
- г) кваліфікована робоча сила;
- д) усе перелічене вірно.

2. Технологічний уклад – це:

- а) середній термін функціонування техніки;
- б) техніко-технологічний комплекс, що функціонує на основі технології, яка є особливою в межах єдності технологічного способу виробництва; це сукупність галузей, пов'язаних єдиними технологічними принципами;
- в) сукупність галузей, у яких впроваджуються нові технологічні досягнення;
- г) сукупність соціально-економічних відносин, які ви-

никають з приводу використання нових технічних засобів;

д) період, протягом якого відбувається як фізичне, так і моральне зношування обладнання.

3. П'ятий технологічний уклад характеризується:

а) розвитком мікроелектроніки, інформатики, біотехнології, генної інженерії, нових видів енергії, матеріалів, освоєння космічного простору, супутникового зв'язку;

б) розвитком енергетики з використанням нафти та нафтопродуктів, газу, засобів зв'язку, нових синтетичних матеріалів; переходом до масового виробництва автомобілів, тракторів, літаків, різних видів зброї, товарів масового вжитку; розповсюдженням комп'ютерів, програмних продуктів до них;

в) використанням у промисловому виробництві електричної енергії, розвитком важкого машинобудування та електротехнічної промисловості на основі використання сталевого прокату, нових відкриттів в області хімії;

г) прискореним розвитком транспорту (будівництво залізничних шляхів, парове судноплавство), виникнення механічного виробництва в усіх галузях на основі парового двигуна;

д) впровадженням нових технологій у текстильній промисловості, використанням енергії води.

4. У технологічній структурі української економіки домінують:

а) перший та другий технологічні уклади;

б) другий та третій технологічні уклади;

в) третій та четвертий технологічні уклади;

г) четвертий та п'ятий технологічні уклади;

д) п'ятий та шостий технологічні уклади.

5. Ознаками постіндустріального суспільства є:

а) у структурі економіки переважають сфера послуг, виробництво інформації;

б) ключовим ресурсом стають інформація і знання;

в) зміна соціальної структури суспільства, формування системи меритократії, за якою соціальне становище людини

обумовлюється виключно її інтелектуальним потенціалом і здатністю генерувати нові знання;

г) соціалізація власності: значна частка кваліфікованих робітників стає співвласниками інформації, з'являються фактори виробництва, саме існування яких має сенс тільки за умов їх колективного використання;

д) усе перелічене вірно.

Список рекомендованої літератури

Базилевич, В. Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку [Текст] : моногр. / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К. : Знання, 2008. – 687 с.

Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз [Текст] : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – 448 с.

Белл, Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования [Текст] / Д. Белл : пер. с англ. ; под ред. В.Л. Иноземцева. – М. : Изд-во "Academia", 1999. – 786 с.

Бузгалин, А. В. Частная собственность устарела [Текст] / А. В. Бузгалин // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – Серія «Економічна теорія та право». – 2010. - №3. – С. 5-19.

Бутнік-Сіверський, О. Б. Економіка інтелектуальної власності [Текст] / О. Б. Бутнік-Сіверський. – К. : Ін-т інтел. власності і права, 2004. – 296 с.

Геєць, В. М. Інноваційні перспективи України [Текст] : монографія / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с.

Глазьев, С. Ю. Мировой экономический кризис как процесс смены технологических укладов [Текст] / С. Ю. Глазьев // Вопросы экономики. – 2009. - №3. – С. 26-38.

Економіка інтелектуальної власності [Текст] : навч. посібник / П. М. Цибульов, П. В. Солошенко, Л. Ю. Цибульська. – Маріуполь : Рената, 2010. – 147 с.

Кравчук, І. П. Еволюція терміну «мережева економіка»: сутність та підходи до її визначення [Текст] / І. П. Кравчук // Інноваційна економіка. – 2011. - №6. – С. 44-51.

Кондратьев, Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения: Избранные труды [Текст] / Н. Д. Кондратьев / Международный фонд Н. Д. Кондратьева ; Международный ин-т Питирима Сорокина – Николая Кондратьева ; Институт экономики РАН. – М. : Экономика, 2002. – 767с.

Конов, Ю. П. Экономика интеллектуальной собственности [Текст] : учебник / Ю. П. Конов, Л. П. Гончаренко. – М. : Экономика, 2011. – 504 с.

Кульчицкий, Я. В. Сучасні економічні системи в умовах екологізації та глобалізації (теоретико-методологічні засади порівняння) [Текст] : монографія / Я. В. Кульчицкий. – Львів : Вид-во «Ліга-Прес», 2011. – 687 с.

Меньшиков, С. М. Длинные волны в экономике. Когда общество меняет кожу [Текст] : монография / С. М. Меньшиков, Л. А. Клименко. – М. : Международные отношения, 1989. – 272 с.

Основи економічної теорії [Текст] : підручник / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2008. – 448 с.

Сілаєв, В. І. Економіка інтелектуальної власності [Текст] : навч. посібник / В. І. Сілаєв, В. В. Гавенко. – Донецьк : ДонДУУ, 2007. – 199 с.

Социально-экономические проблемы информационного общества [Текст] : монография / Э. Бун, Л. Боорисоглебская, М. Брюханов и др. ; под ред. Л. Г. Мельника, М. В. Брюханова. – Вып. 2. – Сумы : Университетская книга, 2010. – 896 с.

Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України [Текст]: у 3 т. / В. М. Гесць, В. П. Александрова, Ю. М. Бажал та ін. ; за ред. В. М. Гейця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. Т.1: Економіка знань – модернізацій ний проект України. – 2007. – 544 с.

Тоффлер, Э. Революционное богатство [Текст] / Э. Тоффлер, Х. Тоффлер ; пер. с англ. ; под общей ред. А. Александровой. – М. : АСТ МОСКВА : ПРОФИЗДАТ, 2008. – 569 с.

Федулова, Л. І. Економіка знань [Текст] : підруч. / Л. І. Федулова. – К. : НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2009. – 480 с.

Федулова, Л. І. Інтелектуальна власність у національній інноваційній системі [Текст] : наук.-аналіт. доп. / Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук, В. К. Хаустов ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2010. – 216 с.

Федулова, Л. І. Сьомий технологічний уклад: міфи, реальність та перспективи [Текст] / Л. І. Федулова // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Серія «Економічна теорія та право». – 2012. - № 1(8). – С. 7-18.

Цибульов, П. М. Введення до інтелектуальної власності [Текст] : навч. посіб. / П. М. Цибульов. – К. : «Держ. Ін-т інтел. власн.», 2008. – 124 с

Чухно А.А. Інституціонально-інформаційна економіка [Текст] : підручник / А.А. Чухно, П.М. Леоненко, П.І. Юхименко / за ред. акад. А. А. Чухна. – К. : Вид-во «Знання» 2010. – 687 с.

Економіка знань [Текст] : кол. моногр. / Л. Г. Белова, В. П. Колесов, В. Л. Макаров и др. ; отв. ред. В. П. Колесов. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 432 с.

Методичні поради до самостійної роботи при підготовці до семінарського заняття

Вивчаючи цю тему, необхідно усвідомити місце і роль інтелектуальної власності в економічному і соціальному розвитку суспільства, з'ясувати базові характеристики сучасної постіндустріальної системи.

Розгляд першого питання доцільно почати зі з'ясування відмінностей між економічними системами, обумовлених ступенем їх технологічного розвитку. Так, у доіндустріальній системі панує ручна праця, у структурі економіки переважає сільське господарство, видобуток корисних копалин, рибальство, лісозаготівля; в індустріальній системі ручна праця замінюється механізованою, провідну роль відіграє велике промислове виробництво; для постіндустріальної системи характерно домінування

інтелектуально-інформаційного сектору, автоматизація виробничих процесів. Перехід від одного етапу до іншого здійснюється шляхом глобальних науково-технічних революцій, які зумовлюють якісні зрушення у способі взаємодії людини з природою, її поєднанні з технічними засобами праці. Матеріальною основою розвитку індустріальної та постіндустріальної систем є процес заміщення технологічних укладів – крупних комплексів технологічно споріднених виробництв, близьких по якісним характеристикам використаних ресурсів та створених продуктів. У дослідженнях С. Глазьева виділено існування п'яти укладів та прогнозується розвиток шостого. Поточний, п'ятий уклад, вважається перехідним до постіндустріального способу виробництва. Зараз з'являються прогнози щодо формування сьомого технологічного укладу. Необхідно визначити особливості технологічних укладів, а також їх періодизацію.

Працюючи над другим питанням, необхідно проаналізувати ознаки постіндустріального суспільства, головними серед яких є: перехід від виробництва товарів до виробництва послуг; соціалізація власності; зміни характеру організації виробництва; орієнтація на творчі здібності людини, її здатність використовувати та створювати інтелектуальні продукти; переважання серед працівників «класу» професійних фахівців і техніків; зростання ролі інститутів, особливо держави, яка має гарантувати економічні, соціальні, політичні права особистості. Слід звернути увагу на те, що становлення постіндустріального суспільства супроводжується трансформацією відносин власності, зміною порівняльної значущості її окремих форм (відбувається усупільнення продуктивних сил, соціалізація власності, широко розповсюджуються її асоційовані форми; долається відчуження працівника від засобів виробництва та створеного продукту).

У третьому питанні необхідно зосередитися на особливостях інформації та знань, основних напрямках їх реалізації в економічній діяльності. Інформаційними ресурсами є цінності, пов'язані зі знаннями, даними, відомостями, етико-естетичними, культурними явищами, які використовуються у процесах відтворення. Перетворення інформації на знання здій-

снюється завдяки інтелектуальній діяльності людини. Власність на інтелектуальні продукти – знання та інформацію, є економічною основою постіндустріального суспільства. Важливо усвідомити, що на відміну від матеріальних ресурсів, інформація та знання під час споживання не зникають, а нагромаджуються безмежно та залишаються доступними одночасно будь-якій кількості людей; вони є невичерпними; з ними працівник з'єднується безпосередньо, тому їх відчуження можливо лише за взаємною згодою виробника і споживача.

Вивчаючи четверте питання, доцільно з'ясувати соціально-економічну природу протиріч постіндустріального суспільства. По-перше, творчі здібності не можуть бути відчуженими від людини, перерозподіленими, переданими від одних індивідів іншим. По-друге, не усі члени суспільства можуть в однаковій мірі ефективно користуватися знаннями, доступ до яких мають. По-третє, не всі мають рівний доступ до освіти та можливостей розвитку творчих здібностей. Таким чином породжується соціальне протистояння між класом носіїв знань, і класом людей, фактично виключених з виробництва знань. Пом'якшення цього протиріччя можливо лише у довгостроковій перспективі через виховання та одержання освіти найменш розвинутими членами суспільства. Аналізуючи перспективи постіндустріалізації вітчизняної економіки, необхідно визначити напрями структурних перетворень та технологічної модернізації, що визначають становлення нового способу виробництва. Особливу увагу слід звернути на чинники, які перешкоджають цьому процесу: несприятливу структуру інвестицій; пониження абсорбційних можливостей суспільства через несприятливі освітні трансформації; недостатність інноваційної інфраструктури; нерозвиненість інститутів перерозподілу капіталу.

У п'ятому питанні необхідно визначити зміст мережевої економіки. За М. Кастельсом, мережева економіка – це економіка нового типу, синтез інформаційної та глобальної економіки, для якої характерний розвиток інформаційно-комунікаційних мереж і у якій інформаційні потоки мають пріоритетне значення. Особливостями мережевої економіки є: 1) цінність участі у мережевій економіці зростає експоненціа-

льно числу учасників спільної інтелектуальної діяльності; 2) цінність продуктів праці впливає з їх множинності; 3) нові учасники збільшують об'єм мережі, що спричиняє зростання кількості нових учасників; 4) у мережевій економіці збільшення віддачі від результатів забезпечується всією мережею і розподіляється в ній між всіма учасниками процесу. Доцільно проаналізувати шляхи підвищення ефективності мережевої взаємодії в інтелектуальних організаціях: полегшення внутрішньо фірмового трансферу знань, убезпечення створення та використання інтелектуальних продуктів.

Тема 3. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК НЕМАТЕРІАЛЬНИЙ АКТИВ

План

1. Нематеріальні ресурси. Нематеріальні активи: сутність та специфічні властивості. Авторські та суміжні з ними права.
2. Плата за користування нематеріальними активами: роялті, паушальний, комбінований і компенсаційний платіж.
3. Цілі та особливості оцінки нематеріальних активів. Амортизація нематеріальних активів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «нематеріальні ресурси».
2. Охарактеризуйте об'єкти промислової та інтелектуальної власності, інші нематеріальні ресурси.
3. Назвіть особливості оцінювання та обліку нематеріальних активів.
4. Назвіть види платежів за користування нематеріальними активами.

5. Які нормативно-правові документи використовуються для оцінки інтелектуальної власності?

6. Як здійснюються розрахунки амортизації для нематеріальних активів.

7. Який зміст вкладається в поняття «гудвіл»?

Практичні завдання

1. Богдан написав художній твір під назвою «Місячна ніч». Він уклав договір із видавництвом «Дніпрові зорі» про видання цього твору, але йому стало відомо про те, що його твір друкується одночасно і у видавництві «Зорепад». Коли він звернувся до директора видавництва «Зорепад» з вимогою про припинення друкування книги, той заявив, що у нього укладений відповідний договір із видавництвом «Дніпрові зорі». У цьому видавництві автору пояснили, що у них відсутня технічна можливість щодо видання книги у тій кількості примірників, яка передбачена договором, і тому звернулися до іншого видавництва. Чи має місце порушення прав автора у даній ситуації? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. У кафе «Злагода» постійно виконуються записи популярних пісень відомих поетів, композиторів і співаків. Зазначені твори використовуються без дозволу їх авторів і без виплати авторської винагороди.

Чи правомірне таке використання?

Чи повинні користувачі сплачувати авторам і виконавцям винагороду?

Хто є користувачем зазначених творів?

3. Робітниця кондитерської фабрики «Мальва», використовуючи матеріали, що залишилися після робочої зміни, зібрала нову, що раніше ніде використовувалася, модель упакування для цукерок. Наступного дня керівництво фабрики вирішило впровадити її у виробництво. Який вид захисту можна одержати на це упакування?

Тестові запитання

1. Які види продуктів не можуть стати об'єктами винаходу:

а) пристрій – машина, механізм, прилад тощо, які характеризуються наявністю нових рішень у параметрах, матеріалах, з яких виготовляються;

б) хімічні сполуки, їх композиції (розчини, сплави тощо)

в) продукти ядерного перетворення;

г) гудвіл;

д) штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин – спадково однорідні культури бактерій, мікроскопічні гриби, дріжджі, мікроорганізми, віруси тощо.

2. Що не можна віднести до особливостей оцінювання та обліку нематеріальних активів?

а) різноманітність об'єктів інтелектуальної власності, кожний з яких за законом має бути оригінальним;

б) способи їх появи на підприємстві;

в) форми їх практичного використання на підприємстві;

г) імовірнісний характер отриманих результатів їх вартісної оцінки;

д) недосконалість податкової системи держави.

3. Назвіть фактор, який не приносить прибутків на нові гудвілу.

а) використання іміджу;

б) досвіду;

в) престижу товарних знаків,

г) використання реклами;

д) прихильності споживачів.

4. Нове художньо-конструктивне вирішення виробу, в якому досягається єдність технічних і естетичних властивостей, називається:

а) винахід;

б) корисна модель;

- в) товарний знак;
- г) пристрій;
- д) промисловий зразок.

5. Немайнові права на результати інтелектуальної діяльності охороняються в Україні:

- а) протягом усього життя автора;
- б) протягом усього життя автора і 70 років після його смерті;
- в) безстроково;
- г) протягом 20-ти років;
- д) протягом 60-ти років.

Список рекомендованої літератури

Базилевич, В. Д. Інтелектуальна власність [Текст] : підруч. / В. Д. Базилевич. – К. : Знання, 2006. – 431с.

Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз [Текст] : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – 448 с.

Валдайцев, С. В. Оценка интеллектуальной собственности [Текст] : учеб. / С. В. Валдайцев. – М. : Экономика, 2010 – 470 с.

Дашян, М. С. Интеллектуальная собственность в бизнесе. Изобретение, товарный знак, ноу-хау, фирменный бренд [Текст] / М. С. Дашян. – М. : Эксмо, 2010. – 21 с.

Івченко, Т. В. Деякі питання правового регулювання поняття «ноу-хау» [Текст] / Т.В. Івченко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. - 2006. - Вип. 34. - С. 260-265.

Івченко, Т. В. Комерційна таємниця: деякі питання охорони, захисту та цивільно-правової відповідальності Т.В. Івченко [Текст] // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. - 2007. - Вип. 35. - С. 357-362.

Капіца, Ю. М. Рекомендації з оцінки вартості інтелектуальної власності [Текст] / Ю. М. Капіца, І. А. Мальчевський,

Л. Ю. Федченко, Н. І. Аралова. – К. : НАН України; Центр інтелектуальної власності та передачі технологій, 2001. – 40 с.

Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності, затверджена Наказом Фонду державного майна України від 25.06.2008 № 740 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0726-08>.

Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1185-2007-%EF>.

Основы оценки стоимости имущества [Текст] : учеб. / М. А. Федотова и др. / под ред. М. А. Федотовой, Т. В. Тазихой. – М. : КноРус, 2011. – 271 с.

Оцінка нерухомого й рухомого майна та об'єктів інтелектуальної власності: нормат.-прав. акти та роз'яснення [Текст] : / під. заг. ред. М. С. Головатюка . – К. : Паливода А. В., 2008. – 464 с.

Оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності [Текст] : тематична збірка / П. М. Цибульов, Г. Н. Сердюк, С. М. Болелій. – К. : Інститут інтелектуальної власності і права, 2004. – 282 с.

Петрова, І. А. Загальні засади судово-товарознавчої оцінки майна (товарів) та об'єктів інтелектуальної власності в Україні [Текст] : моногр. / І. А. Петрова, В. В. Яременко, О. В. Загуменна. – Х. : ХНУВС, 2010. – 224 с.

Цибульов, П. М. Економіка інтелектуальної власності [Текст] : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / П. М. Цибульов, П. В. Солошенко, Л. Ю. Цибульська. – Маріуполь : Рената, 2010. – 147 с.

Шелехова, Н. В. Интеллектуальные продукты как доходный актив предприятий. Новый подход к инновациям [Электронный ресурс] / Н. В. Шелехова // Экономические науки. – 2010. – Т. 70. – № 9. – С. 116-119. – Режим доступа : <http://www.ecsocman.hse.ru/text/33721088>.

Методичні поради до самостійної роботи при підготовці до семінарського заняття

Розгляд першого питання слід почати з визначення поняття «нематеріальні ресурси», до яких належать об'єкти промислової власності, об'єкти інтелектуальної власності, інші нематеріальні ресурси. Необхідно визначити всі об'єкти перелічених складових і показати їх особливості. Слід засвоїти поняття «нематеріальні активи», які складаються в основному з прав. Насамперед, це права власності на об'єкти інтелектуальної власності, права користування природними ресурсами (землею, водою, надрами), а також права користування економічними, організаційними й іншими перевагами і пільгами: податковими пільгами, місцем на товарній біржі. Крім того, до нематеріальних активів відносять гудвіл (ділову репутацію), списки клієнтів тощо. Характеризуючи, особливості нематеріальних активів, слід указати на їх відмінні ознаки.

Відомо, що об'єкти інтелектуальної власності охороняються авторським правом. Авторське право – це система правових норм, що визначають виключне право авторів наукових, літературних та художніх творів на використання їх праці. Суб'єктами авторського права є: автор творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські права (інші правонаступники).

Реалізовувати право власності на нематеріальні ресурси може їх власник або довірена особа. Виникнення і здійснення авторського права не потребує виконання будь-яких формальностей. Права власності на винаходи, корисні моделі та промислові зразки засвідчуються патентами. Патент – це документ, який держава видає особі або підприємству з наданням їм виключного права на використання зазначеного в патенті об'єкта промислової власності. У такий спосіб патентовласник утворює монополію на промислове використання зазначеного нематеріального ресурсу. У разі порушення прав патентовласника він може через суд примусово стягувати компенсацію збитків. Виключне право, яке випливає з патенту, існує лише на території тієї країни, що видала патент. Правова охорона знаків для товарів і послуг, зазначення походження товару здійснюються на підставі їх державної реєст-

рації. На зареєстровані нематеріальні ресурси видається свідоцтво, що засвідчує його пріоритет. Передавання права використання здійснюється у формі ліцензійної угоди. Ліцензія – це дозвіл на використання нематеріального ресурсу протягом певного періоду за обумовлену винагороду.

З авторським правом тісно зв'язані і суміжні права: тип прав на інтелектуальну власність, спрямованих забезпечити охорону інтересів фізичних та юридичних осіб, що сприяють створенню творів, які після створення стають доступними для широкого загалу. Згідно з Законом України "Про авторське право та суміжні права", об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є: виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; фонограми, відеограми; передачі (програми) організацій мовлення.

Розглядаючи друге питання теми, необхідно визначити поняття: «паушальний платіж» – установлена ціна ліцензії незалежно від фактичного обсягу виробленої продукції; «[роялті](#)» – платежі, які безпосередньо залежать від фактичного обсягу виробленої і реалізованої [ліцензіатом](#) продукції; «комбіновані платежі» – найбільш поширені, передбачають виплату ліцензіару ліцензіатом первинного сталого платежу до початку виробництва та збуту ліцензійної продукції з подальшою виплатою залишку розрахункової ціни ліцензії як роялті після того, як буде налагоджено виробництво ліцензійної продукції.

Третє питання розкриває особливості оцінки об'єктів інтелектуальної власності і передбачає визначення мети призначення. Слід звернути увагу на методики оцінки об'єктів інтелектуальної власності. Оцінку роблять спеціально навчені фахівці, що мають досвід як у патентно-правовій області, так і в області бухгалтерії нематеріальних активів. Оцінку можуть робити тільки організації, що мають ліцензію на проведення оцінної діяльності.

Оцінка інтелектуальної власності дозволяє: 1. Зменшити податок на прибуток. 2. Регулювати обсяг амортизаційних відрахувань і створювати фонди на придбання нових об'єктів інте-

лектуальної власності. 3. Збільшити ринкову вартість підприємства. 4. Визначити розмір частки при внеску в статутний капітал у формі об'єктів інтелектуальної власності. 5. Забезпечити облік всіх активів підприємства. 6. Оптимізувати співвідношення активів. 7. Визначити вартість об'єктів інтелектуальної власності при їхній купівлі-продажу. 8. Визначити розмір збитку чи розмір компенсації з приводу незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності, що належать підприємству. 9. Врахувати вартість об'єктів інтелектуальної власності при реорганізації, ліквідації чи банкрутстві підприємства.

При розгляді питання амортизації нематеріальних активів необхідно усвідомити, що вона здійснюється протягом строку використання нематеріальних активів, який встановлюється підприємством при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс).

Нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання амортизації не підлягають. При визначенні строку корисного використання об'єкта нематеріальних активів слід ураховувати: строки корисного використання подібних активів; моральний знос, що передбачається; правові або інші подібні обмеження щодо строків його використання; очікуваний спосіб використання нематеріального активу підприємством; залежність строку корисного використання нематеріального активу від строку корисного використання інших активів підприємства. Метод амортизації нематеріального активу обирається підприємством самостійно, виходячи з умов отримання майбутніх економічних вигод.

Тема 4. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

План

1. Ринкова вартість інтелектуальної власності. Методологічні підходи до оцінювання об'єктів інтелектуальної власності.

2. Інтелектуальна власність як капітал. Венчурний капі-

тал. Статутний капітал і інтелектуальна власність.

3. Інтелектуальний капітал підприємства, його структура та вартість. Методи оцінки інтелектуального капіталу.

4. Економічна ефективність інтелектуальної власності: сутність, показники. Ринкова вартість підприємства.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність ринкової вартості нематеріальних активів та об'єктів інтелектуальної власності?

2. Які фактори впливають на величину вартості нематеріальних активів?

3. Визначте зміст і головну мету комерціалізації.

4. Назвіть об'єкт і предмет оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності.

5. Визначте специфіку проведення маркетингових досліджень інноваційного продукту.

6. Назвіть основні способи комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності

7. На основі яких договорів здійснюється розпорядження майновими правами інтелектуальної власності?

Практичні завдання

1. Приватна кондитерська фабрика підприємця Петренка О. І. уклала угоду про надання їй невиняткового права на використання приналежного ТОВ "Бісквіт" ноу-хау в області виробництва й реалізації кондитерських виробів. Визначити величину роялті, що фабрика буде виплачувати за умови, що норма рентабельності кондитерських виробництв у Києві становить 20 %, а частка власника ноу-хау (ліцензіара) у прибутку користувача (ліцензіата), з огляду на відсутність охоронних документів, ризик розробки й використання конкурентами аналогічного ноу-хау, становить 10 %.

2. Розрахувати значення величини роялті, виплачуваних за ліцензійною згодою про надання невиняtkового права на використання запатентованої технології в області виробництва автомобілів, якщо відомо, що середньогалузева норма виробництва в автомобілебудуванні в Запоріжжі становить 24%, а величина частки патентовласника в прибутку ліцензіата (з огляду на можливість одержання реальних переваг перед конкурентами за рахунок патентної монополії) дорівнює 23%.

Тестові запитання

1. Ліцензія – це:

- а) дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності, що надається на основі договору ліцензування;
- б) дозвіл на зміну, продаж та утилізацію об'єкта інтелектуальної власності, що надається на основі договору ліцензування;
- в) договір, відповідно до якого надається право на використання об'єкта інтелектуальної власності, що підлягає патентуванню;
- г) обмежене право ліцензіата використовувати об'єкт інтелектуальної власності, що знаходиться у власності ліцензіара терміном, що не перевищує термін патенту за даним об'єктом;
- д) охоронний документ, що засвідчує авторство на об'єкт промислової власності.

2. За предметом ліцензійні договори не укладаються на:

- а) винаходи.
- б) ноу-хау.
- в) промислові зразки.
- г) твори мистецтва.
- д) знаки для товарів.

3. Юрисдикційний захист прав на об'єкти інтелектуальної власності не здійснюється у порядку:

- а) адміністративного виконання;
- б) кримінального виконання;
- в) самостійного захисту на підставі договору або закону;
- г) цивільно-правового виконання;
- д) господарсько-правового виконання.

4. До суб'єктів оціночної діяльності не належать:

- а) зареєстровані в установленому законодавством порядку фізичні особи;
- б) юридичні особи незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, у складі яких працює хоча б один оцінювач;
- в) органи державної влади;
- г) органи місцевого самоврядування, що отримали повноваження на здійснення оціночної діяльності;
- д) комерційні банки.

5. Істотною умовою договору на проведення оцінки майна не є:

- а) визначення майна, що підлягає оцінці;
- б) мета, за якою проводиться оцінка;
- в) визначення методу оцінки;
- г) розмір і порядок оплати робіт;
- д) строк виконання робіт з оцінки майна.

Список рекомендованої літератури

Бутнік-Сіверський, О. Б. Інтелектуальний капітал (теоретичний аспект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ipdo.kiev.ua/files/articles/butnik-siverskiy_intelektual_capital_theoretical_aspect.doc

Економіка підприємства [Текст] : навч. посіб. / за заг. ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – 208 с.

Конов, Ю. П. Рынок интеллектуальной собственности [Текст] / Ю. П. Конов, Л. П. Гончаренко. – М. : Экономика, 2010. – 540 с.

Конов, Ю. П. Экономика интеллектуальной собственности [Текст] : учебник / Ю. П. Конов, Л. П. Гончаренко. – М. : Экономика, 2011. – 504 с.

Мухопад, В. И. Коммерциализация интеллектуальной собственности [Текст] : монография / В. И. Мухопад. – М. : Магистр: ИНФРА-М, 2010. – 512 с.

Право інтелектуальної власності України [Текст] / за ред. В. І. Борисової. – Х. : Право, 2008. – 112 с.

Право інтелектуальної власності. Навч. посіб./ В. Р. Кравець, В. Г. Олюха, О. М. Стець та ін.; за заг.ред. Кравця В. Р., Олюхи В. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 270 с.

Цибульов, П. М. Економіка інтелектуальної власності [Текст] : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / П. М. Цибульов, П. В. Солошенко, Л. Ю. Цибульська. – Маріуполь : Рената, 2010. – 147 с.

Ястремська, О. М. Інтелектуальна власність [Текст] : конспект лекцій / О. М. Ястремська, Д. О. Ріпка. – Х. : ХНЕУ, 2009. – 92 с.

Методичні поради до самостійної роботи при підготовці до семінарського заняття

Перше питання передбачає визначення поняття «комерціалізація інтелектуальної власності». Це взаємовигідні (комерційні) дії всіх учасників процесу перетворення результатів інтелектуальної праці у ринковий товар. Її метою є отримання прибутку за рахунок використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві або продажу чи передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам. Основними способами комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності є:

- використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві;
- внесення прав на об'єкти права інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства;
- передача (продаж) прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Визначаючи сутність інтелектуального капіталу у дру-

гому питанні теми, необхідно звернути увагу на те, що це один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і відтворює, одночасно, характерну лише йому (інтелектуальному капіталу) специфіку і особливості. До інтелектуального капіталу належить продукт розумової, інтелектуальної праці, продукт творчих зусиль. Основою інтелектуального капіталу є інтелектуальна власність – це результат інтелектуальної творчої діяльності, результат власного творчого пошуку, який має бути певним чином об'єктивний, втілений у певну об'єктивну форму та має бути здатним до відтворення. Інтелектуальний капітал набуває авансованої вартості в процесі господарської діяльності, тобто коли він створюється і використовується самим підприємством чи реалізується іншим підприємством (суб'єктом господарювання). Для практичного здійснення вказаних шляхів комерціалізації необхідно також знати, як розрахувати вартість прав на об'єкт інтелектуальної власності та як поставити їх на бухгалтерський облік підприємства.

У третьому питанні зазначаємо, що однією з основних ознак товару є його вартість. Для продажу права на об'єкти інтелектуальної власності чи використання їх у власному виробництві, необхідно визначити їхню вартість.

Розрахунки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності можуть виконуватися при визначенні: оподаткованої бази майна підприємств; вартості виключних прав, переданих на основі ліцензійного договору чи договору про їхню переуступку; вартості об'єктів інтелектуальної (промислової) власності, що вносяться до статутного капіталу підприємства; розміру компенсації, що необхідно виплатити згідно з чинним законодавством власнику прав за порушення його виключних (майнових) прав на об'єкт інтелектуальної власності.

Необхідність оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності виникає також при постановці їх на бухгалтерський облік, приватизації, страхуванні, передачі у заставу з метою отримання кредиту, банкрутстві підприємства тощо. Для визначення вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності використовуються певні прийоми, які включають підходи, методи і методики. Підходи дають принципи визначення вартості.

Методи визначають процедуру розрахунку вартості. Методики розглядають застосування того чи іншого методу стосовно конкретних об'єктів інтелектуальної власності та конкретних цілей розрахунку.

Останнє питання теми присвячується оцінці економічної ефективності інновацій (інноваційних проектів). У вітчизняній практиці використовується система показників, які відображають співвідношення витрат і отриманих результатів, тобто тих вигод, які будуть одержані від реалізації інновацій. Показники економічної ефективності відображають результативність інноваційних проектів з точки зору інтересів усього національного господарства, а також регіонів, галузей виробництва, організацій, що беруть участь у проекті. При відборі інноваційних проектів і розрахунках показників ефективності на рівні національного господарства беруться до уваги такі результати проекту:

- кінцеві виробничі результати (виручка від реалізації нових товарів, інтелектуальної власності — ліцензій, ноу-хау, програм для ЕОМ тощо);

- соціальні й екологічні результати, розраховані виходячи із спільних дій учасників проекту в регіонах;

- прями фінансові результати;

- кредитні займи, інвестиції інших держав, банків, фірм і т. ін.;

- побічні фінансові результати, що їх обумовлюють при здійсненні проекту: зміни доходів сторонніх організацій і громадян, ринкової вартості земельних ділянок, будівельних споруд, утрати природних ресурсів і інші надзвичайні ситуації.

Тема 5. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

План

1. Мотивація учасників процесу міжнародної передачі прав власності. Форми передачі об'єктів інтелектуальної влас-

ності (на комерційній, некомерційній, нелегальній основі).

2. Міжнародний ринок інтелектуальної власності: поняття та економічна роль. Особливості міжнародного ринку інтелектуальної власності.

3. ТНК на ринку об'єктів інтелектуальної власності. Світова квазірента. Інтелектуальна власність в епоху Інтернету. Нова економіка інтелектуальної власності.

4. Міжнародні установи з охорони інтелектуальної власності. Україна в системі міжнародної передачі прав інтелектуальної власності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Запитання для самоконтролю

1. Назвіть форми міжнародної передачі об'єктів інтелектуальної власності.

2. Які досягнення є в закордонних країнах об'єктами інтелектуальної власності?

3. Визначте сутність і особливості міжнародного ринку інтелектуальної власності.

4. Які форми інтернаціоналізації науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт використовуються транснаціональними корпораціями?

5. Визначте сучасні тенденції глобальних стратегій ТНК.

6. Назвіть проблеми і перспективи України на міжнародних ринках технологій.

Практичні завдання

1. Винахідник Джевонс (США) позиває проти видавництва про виплату ліцензійної винагороди за винахід, описаний в опублікованій видавництвом книзі Джонсона "Техніка майбутнього". Заперечуючи проти позову, видавництво пояснило, що, по-перше, виключне право на винахід, у тому числі право на

ліцензійну винагороду породжує тільки патент на винахід, виданий Патентним відомством США. По-друге, відповідно до закону про авторське право США 1976 р. авторське право на книгу не поширюється на описане в ній винахід.

Об'єктом якого права є літературний твір?

Чи охороняється авторським правом винахід, описаний у книзі?

2. У патентне відомство Німеччини була подана заявка на винахід. У видачі патенту на винахід було відмовлено за мотивом відсутності винахідницького рівня. При розгляді скарги заявника в Патентному суді було встановлено, що патент на тождній винахід був виданий у Японії півроку тому.

Чи відповідає заявлене технічне рішення вимозі новизни?

Чи обгрунтоване рішення Патентного відомства?

Яке рішення повинен прийняти Патентний суд ФРН?

3. Пан Фішер (Франція) подав у Патентне відомство Франції заявку на реєстрацію товарного знаку «Фішер» для кондитерських виробів. Після реєстрації даного товарного знаку в Патентне відомство звернулася фірма «Фішир» з вимогою про анулювання реєстрації, оскільки найменування «Фішер», хоча воно й відбиває ім'я власника знаку, не має необхідну новизну, крім того, воно здатне ввести споживачів в оману щодо виробника товарів.

Чи повинен товарний знак мати новизну?

Чи є товарний знак новим, якщо є подібне позначення, використовуване для аналогічних виробів?

Яке рішення має прийняти Патентне відомство?

Тестові запитання

1. Угода TRIPS є однією з найважливіших угод:

- а) Всесвітньої організації інтелектуальної власності;
- б) Світової організації торгівлі;
- в) МОП;
- г) МВФ;
- д) ЮНІДО.

2. До базових стандартів ТРІПС не належить пункт:

а) Термін захисту майнових авторських прав повинен бути не менш 50 років після смерті автора, для фільмів і фотографій цей термін становить відповідно 50 й 25 років з моменту створення.

б) Авторське право повинне надаватися не автоматично, а лише після виконання деяких формальностей, таких як реєстрація.

в) Комп'ютерні програми розглядаються як літературні твори з погляду авторського права й мають ті ж умови захисту.

г) Патенти повинні надаватися у всіх областях технології, однак допускаються виключення з метою захисту суспільних інтересів. Строк захисту майнових прав, надаваних патентом, повинен становити не менш 20 років.

д) Перелік об'єктів, які не можуть бути запатентовані, повинен бути обмежений так само, як й обмеження авторського права.

3. Які дії не можна віднести до функцій Всесвітньої організації інтелектуальної власності?

а) сприяння розробці заходів, розрахованих на поліпшення охорони інтелектуальної власності в усім світі й на гармонізацію національних законодавств у цій області;

б) укладання міжнародних договорів з охорони інтелектуальної власності;

в) прийняття рішень про видачу патенту;

г) збір і поширення інформації, проведення досліджень і публікація їхніх результатів;

д) забезпечення діяльності служб, що полегшують міжнародну охорону інтелектуальної власності.

4. У якій з наведених країн раніше від інших почали видавати охоронний документ (патент) на винахід:

а) США;

б) Німеччина;

в) Англія;

г) Франція;

д) Японія.

5. З якого моменту виникає по закордонному патентному праву виключне право на винахід?

а) З моменту подачі на нього заявки в Патентне відомство;

б) З моменту створення винаходу;

в) З моменту видачі на винахід патенту;

г) З моменту початку його практичного використання;

д) З моменту проведення спеціальної експертизи на новизну.

Список рекомендованої літератури

Білецька, Л.В., Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка [Текст] : підручник. 2-ге вид. перероб. та доп. / Л. В Білецька, О.В Білецький, В.І. Савич. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.

Бромберг, Г. В. Интеллектуальная собственность. Общий курс [Текст] / Г. В. Бромберг. – М. : А-Приор, 2009. – 336 с.

Єременко, А. В. Интеллектуальна власність в глобальній торговій системі [Текст]: Автореф. дис.канд. екон. наук: 08.05.01 / А. В. Єременко. – Київ. : Нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – К., 2006. – 19 с.

Конов, Ю. П. Экономика интеллектуальной собственности [Текст] : учебник / Ю. П. Конов, Л. П. Гончаренко. – М. : Экономика, 2011. – 504 с.

Марченко, О. С. Консалтингові ресурси національних інноваційних систем. Економіко-теоретичний аналіз [Текст] : моногр. / Марченко О. С. – Харків : Право, 2008. – 280 с.

Одотюк, И. В. Технологическая структура промышленности Украины: реалии и перспективы развития [Текст] / НАН Украины; Ин-т экон. и прогноз. НАН Украины. – К., 2009. – 304 с.

Пічкурова, З.В. Розвиток міжнародної торгівлі об'єктами інтелектуальної власності як форма прояву глобалізації міжнародної економічної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=34167>

Резепова, В. Е. Право Євросоюзу [Текст] : курс лекцій / В. Е. Резепова. – издательство: Ай Пи Эр Медиа. – 2010. – 67 с.

Федулова, Л. І. Інтелектуальна власність у національній інноваційній системі [Текст] : наук.-аналіт. доп. / Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук, В. К. Хаустов ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2010. – 216 с.

Федулова, Л. І. Економіка знань [Текст] : учебник. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. І. Федулова / НАН України ; Ін-т екон. и прогноз. НАН України. – К., 2009. – 600 с.

Економіка знань [Текст] : кол. моногр. / Л. Г. Белова, В. П. Колесов, В. Л. Макаров и др. ; отв. ред. В. П. Колесов. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 432 с.

Методичні поради до самостійної роботи при підготовці до семінарського заняття

У першому питанні теми необхідно усвідомити, що актуальність дослідження інтелектуальної власності у міжнародних економічних відносинах обумовлена необхідністю ефективного та надійного режиму охорони прав інтелектуальної власності, здатного забезпечити баланс інтересів різних країн, гармонізацію національних законодавств і активне міжнародне співробітництво у цій сфері. Учені вирізняють чотири основні форми придбання прав інтелектуальної власності в умовах транснаціональної інноваційної діяльності: ліцензування; прямі іноземні інвестиції; заснування спільних підприємств; злиття (поглинання).

Слід звернути увагу на те, що за характером угоди міжнародна передача технології може здійснюватись на комерційних та некомерційних засадах. Якщо покупець оплачує науково-технічні знання, які передав йому продавець, то таку передачу визначають як комерційну. Якщо грошових зобов'язань не виникає, то передача технології носить некомерційний характер.

До некомерційних форм передачі технології належать:

- науково-технічні публікації;
- обмін результатами досліджень через особисті контакти та візити на науково-дослідні та промислові підприємства;
- взаємне ознайомлення з виробничо-технічними досяг-

неннями і досвідом.

До комерційних форм передачі технології належать: продаж технології в матеріалізованому вигляді; прямі інвестиції, спрямовані на будівництво, реконструкцію, модернізацію підприємств, виробництв; портфельні інвестиції; продаж патентів; продаж ліцензій на всі види запатентованої промислової власності, крім товарних знаків; продаж ліцензій на незапатентовані види промислової власності – “ноу-хау”, секрети виробництва, технологічний досвід минулого; спільне проведення дослідно-конструкторських робіт, науково-виробнича кооперація; інжиніринг тощо.

Оплата ліцензійних угод може мати вигляд: роялті – періодичних процентних відрахувань від собівартості ліцензованої продукції (тобто проценту від реалізації продукції, яка виготовлена за ліцензією). Розмір роялті – 2-10 %, частіше – 3-5 %; паушальних платежів – виплати ліцензіару твердої фіксованої суми за 2-3 рази.

Комерційні форми передачі технології, як внутрішні, так і міжнародні, оформляються як угоди купівлі-продажу, ліцензійного, науково-технічного співробітництва, про спільне виробництво.

Розкриваючи зміст другого питання, слід звернути увагу на тенденції розвитку світового ринку об'єктів інтелектуальної власності та їх вплив на міжнародну систему регулювання пов'язаних з торгівлею прав інтелектуальної власності. Останніми роками відбувається зростання та динамізація торгівлі роялті та ліцензійними послугами; значне підвищення витрат на придбання ліцензій порівняно з витратами на НДДКР; концентрація ліцензійної торгівлі в промислово розвинутих країнах та наукомістких галузях виробництва.

У третьому питанні аналізується роль ТНК на світових ринках інтелектуальної власності. Високий рівень монополізації забезпечує ТНК довгострокове закріплення на ринках за допомогою іноземного патентування, що створює умови для стабілізації експорту товарів та формування попиту на ліцензії; підвищення попиту на інжинірингові послуги з високою питомою вагою інтелектуальної праці (результати НДДКР і досвід їх

практичного освоєння); збільшення обсягів продажу контрафактної продукції; зростання комерційного інтересу до товарних знаків та інших засобів індивідуалізації, про що свідчить різке збільшення обсягів їх реєстрації. Слід звернути увагу на те, що переваги, що здобувають ТНК на ринках інтелектуальних ресурсів дозволяють їм отримувати світову квазіренду (надприбуток, що привласнюють країни і цивілізації, які першими освоїли нові, більш ефективні винаходи та інновації, покоління техніки і технології, способи ведення господарства і форми підприємництва, фінансові і валютні механізми тощо.

Четверте питання передбачає визначення міжнародних інститутів в області охорони прав інтелектуальної власності. Необхідно розглянути цілі та функції Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ, World Intellectual Property Organization, WIPO), спеціалізованої установи в системі ООН, а також Світової організації торгівлі (СОТ, World Trade Organization, WTO), яка надає питанням охорони інтелектуальної власності першочергового значення.

Світовою організацією торгівлі адмініструються та встановлюються мінімальні стандарти для визнання та захисту основних об'єктів інтелектуальної власності, передбачені Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (англ. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, скорочено TRIPS, звідси походить український варіант назви ТРІПС). Цю угоду було прийнято під час Уругвайського раунду Генеральної угоди по тарифам та торгівлі (ГАТТ) у 1994 році.

Розглядаючи особливості охорони прав інтелектуальної власності в Україні, необхідно показати проблеми, які перешкоджають державі стати активним суб'єктом міжнародного ринку інтелектуальної власності. Удосконалення зазначеної діяльності має відбуватися в таких напрямках: протидія недобросовісній конкуренції, забезпечення захисту об'єктів інтелектуальної власності в інформаційних мережах, удосконалення оцінки вартості їх прав в міжнародній торгівлі. Велике значення мають також зростання попиту національних підприємств на продукцію винахідницької діяльності.

3. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

www.nbuv.gov.ua – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

www.me.gov.ua – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

sips.gov.ua – офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України

www.wipo.int/portal/index.html.ru – офіційний сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності

www.uta-tm.org.ua – офіційний сайт Української Асоціації власників товарних знаків

4. ЗАПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Економіка інтелектуальної власності як інтелектуальна економіка.
2. Економічні відносини власності.
3. Форми та види власності.
4. Економічна теорія прав власності. Специфікація і диференціація прав власності. Трансакційні витрати. Англосаксонська і континентальна традиції специфікації прав власності.
5. Види та результати інтелектуальної діяльності. Інтелектуальна власність як результат творчої діяльності.
6. Шляхи забезпечення інтеграції наукового, виробничого та фінансового сектору економіки.
7. Еволюція інтелектуальної власності в Україні. Проблеми та перспективи розвитку інтелектуальної власності в Україні.
8. Суб'єкти інтелектуальної власності.
9. Об'єкти інтелектуальної власності як економічна категорія.
10. Життєвий цикл об'єкту інтелектуальної власності.
11. Протиріччя інтелектуальної власності.
12. Роль держави у формуванні та ефективному використанні інтелектуальної власності.
13. Ефективність державного регулювання інтелектуальної власності як основа реалізації технологічних знань.
14. Класифікація економічних систем за ступенем технологічного розвитку.
15. Поняття технологічних укладів та їх характеристика. Особливості сучасних технологічних укладів (5-го та 6-го).
16. Теорія постіндустріального суспільства. Інтелектуальна власність як економічна основа постіндустріального суспільства.
17. Концепції постіндустріального суспільства: «суспільство знань» та інформаційне суспільство.
18. Інформація та знання як вирішальні чинники постіндустріального розвитку. Особливості інформації та знань, на-

прями їх реалізації в економічній діяльності.

19. Протириччя постіндустріального суспільства.
20. Перспективи постіндустріалізації у вітчизняній економіці.
21. Мережева економіка. Особливості інтелектуальної власності в умовах мережевої взаємодії.
22. Нематеріальні активи: сутність та специфічні властивості.
23. Класифікація нематеріальних активів підприємства.
24. Джерела нематеріальних активів фірми.
25. Плата за користування нематеріальними активами: роялті, паушальний, комбінований і компенсаційний платіж.
26. Юридичний та економічний термін служби нематеріальних активів.
27. Цілі та особливості оцінки нематеріальних активів.
28. Методи оцінки вартості нематеріальних активів.
29. Первісна та справедлива вартість нематеріального активу. Амортизація нематеріальних активів.
30. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності: мета та основні способи.
31. Інтелектуальна власність як товар.
32. Ринок інтелектуальної власності.
33. Ринкова вартість інтелектуальної власності. Специфіка вартісного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності.
34. Провідна роль ліцензійних угод у комерціалізації інтелектуальної власності. Економічна ефективність ліцензування.
35. Інтелектуальна власність як капітал. Особливості інвестицій у інтелектуальну власність.
36. Статутний капітал і інтелектуальна власність. Оцінка майнових прав інтелектуальної власності, що вносяться до статутного капіталу.
37. Інтелектуальний капітал підприємства, його структура та вартість. Методи оцінки інтелектуального капіталу.
38. Інфраструктура та посередники комерціалізації ін-

телектуальної власності.

39. Економічна ефективність інтелектуальної власності: сутність, показники. Ринкова вартість підприємства.

40. Мотивація учасників процесу міжнародної передачі прав власності. Форми передачі об'єктів інтелектуальної власності.

41. Міжнародний ринок інтелектуальної власності.

42. ТНК на ринку об'єктів інтелектуальної власності.

43. Трансфертне ціноутворення на об'єкти інтелектуальної власності. Світова квазіренту.

44. Міжнародні установи з охорони інтелектуальної власності.

45. Україна в системі міжнародної передачі прав інтелектуальної власності.

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Кафедра економічної теорії використовує такі критерії при проведенні підсумкового контролю у формі заліку з навчальної дисципліни «Економіка інтелектуальної власності», що вивчається студентами заочного відділення:

«зараховано» - за виконання студентами програми навчальної дисципліни на достатньому рівні, про що свідчать: 1) активна робота на семінарських заняттях; 2) виконання завдань, рекомендованих для самостійної роботи; 3) аргументовані відповіді на заліку; 4) уміння самостійно формулювати висновки, використовувати отримані знання при аналізі практичного матеріалу;

«не зараховано» виставляється студентові, який не виконав програму курсу та не володіє навчальним матеріалом.

Навчальне видання

Електронне видання

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ЕКОНОМІКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ”**

(галузь знань 1801 «Специфічні категорії»,
освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»,
спеціальність 8.18010011 «Інтелектуальна власність»)

для студентів денної форми навчання

У к л а д а ч і: С. М. Макуха,
О. В. Овсієнко

Відповідальний за випуск *Л. С. Шевченко*